

<https://doi.org/10.5817/OS2022-2-12>

Nová slovenská učebnice politické lingvistiky

CINGEROVÁ, N., DULEBOVÁ, I., ŠTEFANČÍK, R.: *Politická lingvistika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. 152 s. ISBN 978-80-225-4861-8.

Jestliže jedna ze spoluautorek recenzované publikace Irina Dulebová ještě v r. 2011 ve své studii *Podoby súčasnej českej a slovenskej politickej lingvistiky*¹ konstatovala, že slovenská jazykověda se politické lingvistiky věnuje zatím pouze sporadicky v dílčích studiích, pak pravděpodobně sama netušila, jaký boom tato nově se rodící mezioborová disciplína na pomezí lingvistiky, politologie a mediálních studií zaznamená v následujícím desetiletí právě na Slovensku. A budiž hned na počátku řečeno, že právě bratislavské rusistické pracoviště, konkrétně badatelský tandem Irina Dulebová a Nina Cingerová z Filozofické fakulty Univerzity Komenského ve šťastné badatelské a vědecko-organizační symbióze s politologem Radoslavem Štefančíkem z Fakulty aplikovaných jazyků Ekonomické univerzity v Bratislavě, má na dynamickém rozvoji slovenské politolingvistiky lví podíl. Dokladem toho je mj. založení pozoruhodné tradice mezinárodních konferencí *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie I–VI*, pořádaných pracovištěm vedeným R. Štefančíkem ve spolupráci s SAV, které se v Bratislavě konají každoročně od r. 2016.²

Není mnoho odvětví moderní pragmaticky a komunikačně orientované lingvistiky, která by v poslední době zaznamenala tak dynamický rozvoj jako právě politická lingvistika. Je to dáno řadou faktorů, z nichž tím pravděpodobně nejdůležitějším je uvědomování si nutnosti mezioborové součinnosti ve snaze o komplexní teoretické uchopení společensky závažných procesů, které v současném globalizovaném, zpolitizovaném a málo bezpečném světě stále bezprostředněji ovlivňují každodenní život společnosti i každého jednotlivce. Tato společenská objednávka³ tak směřuje do oblasti široce pojímané veřejné komunikace, jejímž prostřednictvím se jednak jazykově manifestuje, jednak utváří a objektivizuje sociální realita⁴. Zvláštní pozornost je přitom

- 1 DULEBOVÁ, I.: Podoby súčasnej českej a slovenskej politickej lingvistiky. In: *Jazyk a kultúra VIII*. Bratislava 2011. [online]. [Cit. 11. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.ff.unipo.sk/jak/8_2011/dulebova.pdf>.
- 2 Stejnomené sborníky příspěvků z uvedených konferencí jsou dostupné online na <https://books.google.com>.
- 3 ADAMKA, P.: Politická lingvistika? In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, 2016, s. 11.
- 4 GUZI, L.: Narrativ kak forma diskursa. In: *Aktuálne otázky teórie diskurzu*. Prešov: FF PU v Prešove, s. 49.

v politolingvistických výzkumech věnována jazyku médií, zejména pak politickému diskurzu v prostředí celosvětové sítě, která v posledních dvou desetiletích přinesla do politické komunikace skutečnou revoluci⁵.

Slovensky psaná publikace *Politická lingvistika* z r. 2021 je koncipovaná jako vysokoškolská učebnice, lze ji však číst i jako odbornou monografii, která je svým způsobem koncentrovanou syntézou podstatné části dosavadních badatelských výsledků jejích spoluautorů v dané oblasti. Autoři přitom vycházejí z faktu, že ačkoliv výzkum vztahu jazyka a politiky je v slovenském akademickém prostředí stále populárnější, syntetizující publikace, která by mohla sloužit jako učební text pro slovenské vysokoškolské studenty, dosud vydána nebyla.

Publikace je strukturována do šesti hlavních oddílů tak, aby si čtenář mohl udělat dostatečně plastickou představu o fungování vztahu mezi jazykem, řečovými akty a texty na straně jedné, a politickými jevy, akty a procesy na straně druhé, a pochopit tak základní souvislosti spojené s teoretickými základy, cíli a metodami politické lingvistiky.

Úvodní kapitola je proto věnována stručnému vhledu do samotného předmětu disciplíny a nástinu historie výzkumu jazyka politiky, kde autoři konstatují, že ačkoliv samotná politická lingvistika je relativně mladou vědní disciplínou, zájem o jazyk politiky sahá až do starověku. První moderní výzkumy politické komunikace nicméně spadají až do období první světové války v souvislosti se zájmem o způsoby formování veřejného mínění a efektivitu politické agitace a válečné propagandy, což lze doložit mj. na výzkumech ruských autorů, kteří se věnovali jazyku politické propagandy a agitace v době Říjnové revoluce a v období následujícím. Největší zásluhu na rozvoji tohoto badatelského směru ve 20. století nicméně autoři připisují především americkým, německým a francouzským badatelům (W. Lippmann, P. Lazarsfeld, H. Lasswell, V. Klemperer, S. Frind, G. Lange, U. Maas; G. Bauer, M. Pecheux, M. Foucault, P. Seriot), kteří sehráli klíčovou roli při konstituování výzkumu jazyka politiky nebo politické komunikace. Podrobněji je pak pojednáno o bouřlivém rozvoji politické lingvistiky jako svébytné mezioborové disciplíny na přelomu 20.–21. století v Německu, Velké Británii, Rusku, a samozřejmě také na Slovensku. Kapitulu uzavírá stručný přehled hlavních trendů v současném politolingvistickém myšlení a výzkumu.

V následující propedeuticky pojaté kapitole se autoři zabývají osvětlením obsahu pojmu jazyk politiky a vztahy mezi jazykem a politikou. Poukazují na to, že jazyk politiky není pouze diskurzivním nástrojem politiků a žurnalistů, ale že jej v současném zpolitizovaném životě společnosti používají různí mluvčí v různých oblastech a v různých situacích, a narážíme na něho v každodenní komunikaci, pokud

5 ŠTEFANČÍK, R.: Politický jazyk. Ako ho definovať? In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, 2016, s. 31.

o politice diskutujeme. Jelikož autoři oprávněně předpokládají, že učebnice může být vedle studentů politologie přínosná i pro zájemce o jiné příbuzné vědní obory, objasňují v této části obsah samotného pojmu politika, přičemž na základě jeho rozdělení do tří rovin, označovaných anglickými termíny „polity“, „policy“ a „politics“, definují, jaký jazyk je charakteristický pro jednotlivé úrovně politiky.

Samostatná stručná kapitola příručky je zaměřena na osvětlení funkce jazyka politiky, přičemž autoři zcela oprávněně vycházejí ze skutečnosti, že jazyk je ze své podstaty nejdůležitější součástí politického života. Verbální přesvědčování je základní a klíčovou funkcí jazyka politiky, stejně důležitý je pro politiky jazyk ke sdělování politických záměrů a cílů. Správně se zde také zdůrazňuje, že jazyk pomáhá vytvářet kolektivní identitu, používá se k vyjádření různých norem a předpisů, které jsou výsledkem politického jednání, ale že na druhé straně jazyk používají také občané k vyjádření svých požadavků vůči politikům.

Neobjemnější částí publikace je kapitola věnována jednotlivým konkrétním objektům analýzy v politolingvistickém výzkumu a autoři v ní objasňují, v jakých různých synkretických formacích se jazyk politiky používá. V jednotlivých podkapitolách je pojednáno např. o volebních kampaních jako křížovatce žánrů politické komunikace, o multimodální povaze politických textů a o specifice různých druhů textů mluvených a psaných. Na tyto výklady navazuje podrobné pojednání o metodách analýzy jazykového obrazu různých subjektů a událostí, tj. jejich jazykové reprezentace. Autoři se přitom v rovině teoretických postulátů opírají především o práce předních současných představitelů diskurzivní a kognitivní lingvistiky (M. Reisigl, R. Wodak, T. A. van Dijk, T. van Leeuwen, R. Dowty, P. Chilton, G. Lakoff, M. Johnson, A. Čudinov aj.) a výklad základních pojmů a tezí ilustrují množstvím řečových jednotek a textových fragmentů jak převzatých ze sekundární literatury, tak doplněných o vlastní ukázky aktuálních textů ze slovenských médií, na nichž jsou demonstrovány konkrétní možné způsoby jejich kritické analýzy.

Jako velmi aktuální téma se z hlediska současné geopolitické situace ukazují otázky bezpečnosti, proto je problematice tzv. sekuritizace optikou politické lingvistiky oprávněně věnována samostatná kapitola. Autoři vycházejí především z teorie sekuritizace představitelů tzv. Kodaňské školy⁶, kteří sekuritizaci chápou jako proces diskurzivního konstruování hrozeb, kdy se určité téma na základě intersubjektivního prezentování stává otázkou bezpečnosti, přičemž se tak neděje nutně na základě reálně existující hrozby, ale proto, že určité téma je jako hrozba zejména politiky a médií především verbálně prezentováno. Na otázce verbálního uchopení pojmu bezpečnost autoři ukazují, co lze v rámci analýzy politického diskurzu zkoumat

6 BUZAN, B., WÆVER, O., WILDE, J.: *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 1998.

(mezinárodní migrace, opatření proti pandemiím, problémy evropská integrace) a jak politici bezpečnostní diskurz a vyvolávání pocitu ohrožení záměrně používají jako způsob mobilizace voličů.

Následující dvě kapitoly, které tvoří jakýsi aktualizací doplněk předchozího systematického výkladu, jsou zaměřeny na představení konspiračních teorií a populismu, které v současné době nacházíme v komunikačních strategiích politiků napříč různými směry a ideologiemi. Vzhledem k tomu, jaké ohrožení pro demokracii tyto jevy v současné Evropě představují, je třeba jejich tematizování v politolingvistických studiích i v posuzované publikaci jednoznačně uvítat.

V závěrečné kapitole se autoři zamýšlejí nad budoucností politické komunikace v době internetu, kdy rostoucí význam sociálních sítí mění povahu původně jednostranné komunikace mezi politiky a občany, a kdy současně klesá význam tradičních médií.

Jelikož posuzovaný učební text je určen především pro vysokoškolské studenty filologických a společenskovedních oborů na Slovensku a jeho spoluautorkami jsou badatelky ze stejného rusistického pracoviště, určitě nepřekvapí, že teoretické výklady jsou ilustrovány především úryvky a ukázkami z textů slovenské žurnalistiky a politické publicistiky, zaměřenými hlavně na domácí politickou scénu, která nicméně odráží jak globální politické problémy, tak aktuální celoevropské dění, včetně komplikovaných vztahů euroatlantického společenství k Rusku. Tuto nanejvýš aktuální a potřebnou publikaci je proto možno doporučit všem, kteří se z různých důvodů a hledisek zabývají současným mediálním politickým diskurzem a zajímají se o jazyk jako nejmocnější nástroj utváření o ovlivňování veřejného mínění.

Jiří Gazda

Literatura:

- ADAMKA, P.: Politická lingvistika? In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, 2016, s. 11.
- BUZAN, B., WÆVER, O., WILDE, J.: *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 1998.
- CINGEROVÁ, N., DULEBOVÁ, I., ŠTEFANČÍK, R.: *Politická lingvistika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. 152 s. ISBN 978-80-225-4861-8.
- DULEBOVÁ, I.: Podoby súčasnej českej a slovenskej politickej lingvistiky. In: *Jazyk a kultúra VIII*. Bratislava 2011. [online]. [Cit. 11. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.ff.unipo.sk/jak/8_2011/dulebova.pdf>.

GUZI, L.: Narrativ kak forma diskursa. In: *Aktuálne otázky teórie diskurzu*. Prešov: FF PU v Prešove, s. 49.

ŠTEFANČÍK, R.: Politický jazyk. Ako ho definovať? In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, 2016, s. 31.

About the author

Jiří Gazda

Masaryk University, Faculty of Arts, Department of Slavonic Studies, Brno, Czech Republic

gazda@phil.muni.cz

<https://orcid.org/0000-0002-2870-1373>

Toto dílo lze užívat v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

<https://doi.org/10.5817/OS2022-2-13>

Kreatywne pisanie – cenna publikacja dydaktyczna do nauki języka rosyjskiego

КАЛЕЧИЦ, А., МАКАРОВСКА, О.: *Креативное письмо. Часть 1. Только начинаем*. Санкт-Петербург: Златоуст, 2020, 144 s. ISBN 978-5-907123-69-4.

Nauka języka obcego polega nie tylko na opanowaniu wymowy, przyswajaniu leksyki i struktur gramatycznych, lecz stanowi złożony proces nabywania różnych sprawności językowych i kompetencji interkulturowych. Jednym z najważniejszych aspektów nauczania, oprócz mówienia, słuchania i czytania, jest pisanie. Sprawna produkcja tekstów nie należy do łatwych zadań, ale jest konieczna z metodycznego punktu widzenia. Niezależnie od twierdzenia, że lekcja języka obcego powinna stanowić realizację wszystkich aspektów, pisanie odgrywa szczególną rolę, ponieważ integruje i rozwija wszystkie sprawności, pogłębia znajomość podsystemów języka, czyniąc